

דעת

דעת
אלק אבך
ועבדהו

פטרון מערכת דעה:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
וזו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי' ע"ה

גליון רכג - פרשת שמיני - שנת תשפ"ה

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

מהדורת זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה - זוו' מרת שיינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה • הרה"ח יעקב צבי ב"ר מנחם ע"ה - זוו' רחל מינדל ב"ר יחזקאל ע"ה

משנת החסידות

פרשת שמיני

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

• בתוך המאמר:

- איזו שייכות יש בין יציאת מצרים לטמטום הלב הנגרם ע"י מאכלות האסורות?
- מדוע קרא כאן הכתוב את יציאת מצרים בלשון 'המעלה' דייקא?
- שורש ההבדל בין ה'אסור' וה'מותר' נעשה ביציאת מצרים
- 'שלוש קליפות הטמאות' הינן רע גמור, ואילו 'קליפת נוגה' היא הסתר על אלוקות?
- גלות מצרים עיכבה את ישראל מלהתעלות ממדרגה למדרגה
- מהו עומק הפירוש במה שנאמר במתן תורה 'אנכי עומד בין ה' וביניכם'?

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

ובזה תינצל מן הכעס:

על הכעס לא עובדים לאט
לאט כמו על שאר המידות

עמוד ה

זאת החיה אשר תאכלו:

הדבקות בחיים אמיתיים ע"י מניעה ממאכלות האסורות

א

ביציאת מצרים יצאו חלקי הקדושה מגלות

שייכות איסור מאכלות האסורות ליציאת מצרים

הנה בפרשתנו נאמרה הפרשה העוסקת בענין איסור מאכלות האסורות 'זאת החיה אשר תאכלו' וגו' (ויקרא יא. ב), שאסרה התורה לאכול ולטמא את נפשותינו בכל השרץ הרומש על הארץ ובכל דומיהם. ובסוף הפרשה מסיק הכתוב (פסוק מה) 'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים והייתם קדושים כי קדוש אני', ומוזה שטעם איסור האכילה והשיקוף במאכלים אלו שייך לענין יציאתנו והעלאתנו מארץ מצרים.

ואכן מצינו בחז"ל (הובא ברש"י כאן) שראו בפסוק זה קשר אמיץ בין יציאת מצרים לבין מניעת בני ישראל מלהיטמא בשרצים, ודרשו בזה 'בכולן כתיב והוצאתי, וכאן כתיב המעלה, תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאים בשרצים כשאר אומות דיים, ומעליותא היא נבייהו, והוא לשון מעלה'. ויש לבאר ולהתבונן בטעם שייכות יציאת מצרים לאיסור אכילת השרצים ושאר דברים האסורים.

בשבירת הכלים ובחטא עץ הדעת נפלו הרבה ניצה"ק לרשות הסט"א

ויבנו הדברים בהקדם לבאר שורש ענין האכילה של דברים המותרים וטעם האיסור לאכול מאכלות אסורות.

והוא, כי הנה ידוע שקודם שברא הקב"ה את הבריאה העומדת עתה לפנינו, היה בורא עולמות אחרות, ומחריבן, (בר"ד ג. ז), והוא ענין שבירת הכלים הנודע, ובעת ההוא נפלו הרבה ניצוצים הקדושים וחלקי הקדושה לרשות הסט"א. ולא עוד, אלא שעל הניצוצין האלו של זמן השבירה ניתוספו עוד אכ"כ בעת שחטא אדם הראשון באכילת עץ הדעת טוב ורע, שאז ירדו עוד הרבה חלקים טובים מהקדושה אל מחנה הטומאה, להיותם נכנעים ומשועבדים אל החיצונים והקליפות

הרי כל חפצי עולם הזה העשויים להחיות את האדם ולקיים אותו עלי אדמות, כמו מאכלים ומשקאות וכדומה, וכן שאר הכוחות והפעולות שעושה האדם כדי חייו כמו שיחה וטיול וכו', יש בהם ניצוצין קדישין מחי החיים ברוך הוא המחיה אותם בכל עת ובכל שעה, ומשפיעים בהם חיות וכן הקיום. אולם כל ניצוצות הללו הנמצאים בענייני רשות והטבע היו אסורים ביד הסט"א שאחזה בהם ולא הגיחום לשוה ולהתעלות לשורשן ומקורן תחת כנפי השכינה. ולעניינינו נאמר שבעת האכילה לא היתה יכולת להעלות את הניצוץ הקדוש שבכל מאכל ולברר אותו באופן הנכון אל הקדושה. וכן הדבר בשאר עסקי הטבע, שבכולם לא היה מקום להוציא את חלקי הקדושה שנמצאו בהם ולהעלותם אל הקדושה

לא היו מרגישים את האלוקות הנמצאת בתוך הטבע

ובאופן פשוט יש לבאר מהות גלות זו לניצוצים קדושים אלו, דהיינו לומר שבשעת העסק בהם לא היתה אפשרות להכיר את הבורא ב"ה הנותן ומשפיע בהם החיות והכח להחיות עם רב, וכאשר האדם היה עוסק בעניינים גשמיים היה כמו מתנתק מהקדושה, ומרגיש את עצמו כנפרד מאלקיו, כיון שהסט"א והטומאה שיעבדו מאוד את כל עולם הגשמי תחת ידם ושליטתם.

טומאת מצרים מתנגדת ביותר להעלאת עולם הגשמי אל הקדושה

וביותר בא עיכוב זה מצד טומאת מצרים, שקליפת מצרים, מקום תוקף הוזהבא והערוה, היא המנגדת והמעכבת ביותר לגילוי אלוקות בתחתונים, שזהו כללית ענין העלאת ניצוצין אל הקדושה, שהם אוחזים ביד הניצוצים הקדושים האלה ומעכבים אותם לחזור ולעלות למקור שורשם שבקדושה. כי כן מצינו שאמר פרעה מלך מצרים ברוב עזותו וחוצפתו 'מי ה' אשר אשמע בקולו וגו' לא ידעתי את ה' (שמות ה. ב), והיינו לומר, שכאילו הוא התבונן בכל העולם הגשמי, ולא עמד על האלוקות שבה, ולכן היתה טענתו בפיו כי כביכול אין הוא מכיר את הבורא ית' המחיה אשר - לדברי משה ואהרן - הוא מחיה את כל הבריאה. וכן חוינן שלא הגיחה מצרים לישראל לבוא אל מתן תורה, שאז נמשך להם הכח בשלימות להעלות את כל ניצה"ק, וכפי שיבאר להלן בעז"ה. הרי שקליפת ערות מצרים היא הסתירה הכי גדולה להתעלות העולם הגשמי אל הקדושה (ראה גליון הקודם).

ביציאת מצרים יצאו חלקי הקדושה מגלות

אולם בשעת יציאת מצרים בקע הקב"ה את מחיצות העולם הגשמי, והופיע בהדרגה כאן בתחתונים באופן אשר מאז כבר ניתן לעמוד על האלוקות גם למטה, ואפשר לבוא לידי הכרה

פטרון הגליון - ניסן

נתנדב ע"י ידידנו הנכבד

מוה"ר יואל גרינפעלד הי"ו

לע"נ אמו האה"ח רבקה לאה ב"ר משה צבי ע"ה
נפטרה ר"ח ניסן תשס"ז לפ"ק

ניצוצי הקדושה שבענייני הטבע היו
אסורים ביד החיצונים

והנה במצב שכזה עמד כל העולם הגשמי כמו
בבית האסורים תחת שליטת הסט"א והקליפה. כי

ב. מאכלות האסורות - אלו הקשורות ביד הסט"א, והיינו שלא יצאו מגלות, וה'מותר' - אלו שנגאלו משם, מוציא אסירים בכושרות. וע"י אכילת דברים המתועבים מסתתמים כוחות הרוחניים שבאדם ונמצאים כמו בגלות מצרים.

ג. שלוש קליפות הטמאות הינן רע גמור, ומאידך קליפת נוגה איננה רע, אלא היא מסתירה על אלוות, ולכן ניתן לגלות בה אלוות. ובכך להעלותה אל הקדושה.

כי הוא זה שמשפיע חיות לכל החפצים הגשמיים, ובכך נגאל העולם הגשמי מהיותו משועבד בתחילה לצד הקליפה והסט"א.

ונמצא שכאשר יצאו עם צבא ה' מארץ מצרים, יצאו עמהם מגלות גם הרבה ניצוצי הקדושה השייכים לחלקם, לומר שכבר אינם משועבדים תחת יד הקליפה, אלא מתנה ניתן הכח והיכולת להעלות את ניצוצים אלו הטמונים וגנונים בכל חפצי עולם הזה, ולדבק אותם במקור שורשם בחלק הקדושה.

ב

גדר מאכלות הכשרות - אלו שיצאו ממצרים

שתי מדרגות בניצה"ק: אלו שכבר ביכולתם להתעלות ואלו שתיקונם יהא רק לעת"ל

אולם הגאולה שנעשה בשעת יציאת מצרים לניצוצים הקדושים, היה באופן אשר נעשה בהם הבדל ובירור בין ניצוצים כאלו שיש להם יכולת לשוב למחוז חפצם לשורש הקדושה - וזה ע"י עבודת האדם בהם, בזה שהוא מברך על אכילתו והוא עוסק בהם לשם שמים וכו', - לבין ניצוצים כאלו שעדיין לא ניתנה רשות לאדם להתעסק עמהם ולעסוק בתיקונם לעת עתה, עד עת קץ, שאז ישובו ויתעלו כל חלקי הקדושה למקור שורשם למעלה.

'מותר': שאינו קשור ואסור ביד החיצונים

וביאור הדברים הוא, כי הנה כתב התניא (פרק ז') בביאור מהות האסור' וה'מותר' שבתורה; ש'מותר' פירושו שהניצוצים הקדושים הנמצאים בתוך הדבר הגשמי הוא אינם אסורים וקשורים כל כך ביד החיצונים עד שלא יוכלו לחזור ולעלות משם לה', וניתר הקשר של הסט"א שעליהם, וממילא מותרים הם באכילה, כי ישנה אפשרות להעלות אותם לגבוה. וזהו מהותה של 'קליפת נוגה', שהיא קליפה הרביעית הנזכרת במראה המרכבה שראה יחזקאל הנביא 'נוגה לו סביב' (יחזקאל א. ד), שהם ענייני רשות שאינם בגדר חפצי קדושה ממש (ויחברא להלן בעז"ה), אך קליפה זו כלולה מטוב ורע, והיינו שביכולתה להתעלות ולהיכלל במחנה הקדושה, ע"י העסק עמה לשם שמים.

'אסור': האסור ביד הסט"א כמו בבית האסורים

ומאידך 'אסור' פירושו, שהדבר ההוא עדיין קשור ואסור ביד החיצונים כמו בבית האסורים, ועל כן הגם שבדודאי גם בתוך מאכלות אסורות אלו נמצאים ניצה"ק מהש"ת אשר על ידם ישנה חיות וקיום למאכלים ההם, בכל זאת אי אפשר לאכלו ולהעלות את ניצוצי הקדושה שבתוכו לשמים, לפי שיש לסט"א שליטה עליהם, עד שכאשר יאכלנו האדם, לא יי שלא יעלה בידו להעלות את הניצה"ק לגבוה, אלא אדרבה הם ימשיכו אותו למטה אל הטומאה וייעשה כמגושם וכו', כיון שהם משוקעים כל כך תחת ידי החיצונים המעכבים בעדם מלהתעלות ולהתדבק לשורשם. וזהו גדר שאר 'שלוש קליפות הטמאות' המוזכרות שם [רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת], שהינן קליפות חזקות ביותר של הסט"א, והן אחוזין בניצוצי הקדושה בתוקף גדול, באופן שאין יכולים להתעלות משם.

[ולפיכך אי אפשר לו לאדם להתייר לעצמו ולומר שהוא יאכל דבר כזה שאסרתו התורה - אך יאכלנו לשם שמים, ולמשל כדי שיהיה לו כח ללמוד ולהתפלל וכדומה, ובכך יעלה את הדבר ההוא לגבוה, כי דבר זה אינו, כי מאחר שאסרה התורה לאכול את המאכל ההוא, היינו לומר שגלוי וידוע היה לפני הקב"ה שאין לאדם היכולת לעסוק בתיקון הניצוצין האלו, ותיקונם תלוי ביד הש"ת בלבד. וכולם יבואו לתיקונם השלם לעתיד לבוא בעת שיתקיים (זכריה ג. ב) 'את רוח הטומאה אעביר מן הארץ', שאז יתבטל כל הסט"א וחילולתו, וממילא יצאו ויתעלו כל חלקי הקדושה שהיו אסורים בהם עד הנה].

גדר האסור' וה'מותר' הוא: איזה דבר יצא ממצרים

ועל פי דברינו כאן נפרש ונאמר, ששורש ההבדל בין האסור' וה'מותר', אלו הניצוצים שעדיין מקושרים הם ביד הקליפה, ואלו שכבר יצאו מהם והם 'מותרים' כאמור, נעשה בעת צאתנו ממצרים. והיינו לומר, שמאכלים האלו שהינם בגדר 'היתר', הכוונה בזה, שמאכלות אלו יצאו ממצרים, ועל כן הניצוצים שבהם כבר אינם תחת ידי החיצונים וניתן להעלותם לשמים. ומאידך, מה שהוא בגדר 'אסור', היינו שמאכלות אלו לא יצאו ממצרים, והם אסורים עדיין ביד החיצונים שהם בבחי' קליפת מצרים, ולכן אי אפשר לעת עתה להעלות את הניצוצות שבהן אל הקדושה

'מוציא אסירים בכושרות'

ועל כך נאמר לגבי יציאת מצרים (תהלים פח. ז) 'מוציא אסירים בכושרות', כלומר, שבשעת יציאת מצרים הוציא הקב"ה את ענייני עולם הזה שהיו אסורים ביד החיצונים, להיותם דברים כשרים - שניתן לברר אותם ולהעלות את הניצוצות שבהם אל הקדושה⁽⁸⁾.

טעם שסמך הכתוב יציאת מצרים למרשת שרצים

וממוצא הדברים אנו למידים, ששורש ההבדל בין מאכלים הכשרים שמותרים לאכלם לבין אלו שאסרתן התורה - נעשה בעת יציאתנו ממצרים, שאז יצאו כל הניצוצות המוכנים כבר להתברר ולהתעלות - ואלו הן המותרים באכילה,

ואילו שאר הניצוצים שלא נגאלו משם עדיין כלואים הם ביד הסט"א עד עת בא דברו, והם הם שאסרתם הכתוב.

וע"פ הדברים האלה מבואר היטב מה שסמך הכתוב יציאת מצרים למרשת השרצים, לומר לך ששורש טעם האיסור להיטמא בשרצים ובשאר מאכלות האסורות הוא מפני שניצוצי הקדושה הנמצאים בתוך מאכלים אלו לא יצאו משעבוד מצרים, ועדיין הקליפה אוזחת בהם מאוד, ועל כן אסור לאכלם ולהתעסק בתיקונם, כי העסק עמהם לא יגרום לאדם אלא יירדה ונפילה.

'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים'

ושפיר התבטא כאן הכתוב לומר 'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו' והיייתם קדושים' וגו', לומר שיציאת מצרים פעלה שמאו יכולים כבר ניצוצי הקדושה שירדו ונפלו לתוך עמקי הקליפות - להתעלות מעלות רמות ולהידבק במקור שורשם שבקדושה.

וכוונת הכתוב בזה לפרש את טעם האיסור לשקץ את נפשותינו בשרצים ובשאר מאכלות האסורות, ועל זה אמר 'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים' כדי ש'היייתם קדושים', כלומר שאני העליתי אתכם מארץ מצרים, ומכאן זה התעלו גם כל הניצוצות שבמאכלים הכשרים מתחת יד מצרים, ואילו כאשר תטמאו את נפשתיכם בכל הדברים המתועבים האלה - שלא נגאלו ממצרים, הרי בזה אתם חוזרים שוב לשעבוד מצרים, ואתם מדבקים את עצמיכם לצד הטומאה והקליפה, כי ההתדבקות במאכלים אלו שלא יצאו מגלות לא יגרום לכם אלא נפילה להיותכם תחת יד מצרים.

ע"י מאכלות אסורות מסתתמים כוחות הרוחניים שבנפש האדם

וזהו יסוד האיסור של מאכלות אסורות, שעניינו הוא בדרך שכתוב בהם (יא. מג) 'אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ' וגו' ונטמאתם בס', ודרשו בו חז"ל (יומא לט.) 'אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם', כלומר שבאכילת מאכלים הכשרים שהאדם מברר את הניצוצים הטובים שבהם, אי מתרוממת כל נפש האדם, גם נפש הבהמית שלו, להיותה נמשכת אחר אלוות, והוא מתעלה בהם למעלה. ואילו במאכלות אסורות נעשה להיפך, שאז מתגברת הסט"א, והיא אוטמת וחוסמת את כוחות הנפש האלוותית להורידן אל החיצונים, עד שהאדם נעשה כולו כבהמה, וכל הרגשיו אינם אלא בעניינים גשמיים, ואין הוא מרגיש את טעם חיים אמיתיים, כגון דביקות הבורא ושאר רגשי קודש, כי כל כוחותיו הנעלים מסתתמים אצלו, והוא מרגיש עצמו כמי שחי' בהמה. וזהו טמטום הלב הנמשך ע"י מאכלות אסורות, שכוחות הרוחניים שבאדם נמצאים כעין שעת הגלות במצרים.

ג

מהות קליפת נוגה: חושך והסתר על אלוות

העמקה במהותה של קליפת נוגה

ומדי דברנו בענין קליפת נוגה, שהיא מקור כל מאכלים הכשרים ושאר דברים המותרים שאינם אסורים וקשורים ביד החיצונים אלא יכולים המה להתעלות אל הקדושה כנ"ל, מן הנכון להעמיק בדבר ולהתבונן קצת להבין טיבה ומהותה של קליפה זו מהי.

כי הנה מצד אחד הרי קליפה זו נכללת בכלל גדר הקליפות, שפירוש עצם מהותה של 'קליפה' היא, שהיא שייכת לצד הטומאה והסט"א. וסותרת את הקדושה ואת כל הדבוק בהש"ת, והכי נמי בדין בקליפת נוגה, היא ג"כ בכלל רשות הסט"א והחיצונים, ומתנגדת לצד הקדושה. אולם כאמור מאידך גיסא הרי יש בה ג"כ צד הטוב, ויכולים להעלות אותה אל הקדושה בעסקנו בהם לשם שמים ומעתה מתעוררת השאלה, כי מאחר שקליפה זו היא בכלל הטומאה - וכפשוטו שמה, איך יכולה היא להיכלל בחלק הקדושה, הרי כל עצם מהותה סותרת את צד זו, ואם אכן יש לה מקום להתעלות ולהידבק בהש"ת, שוב מאיזה צד נחשבת היא לקליפה.

שלוש קליפות הטמאות הינן מציאות של רע והיפוך הטוב

אך הביאור בזה הוא, כי טיבה ועניינה של קליפת נוגה היא: שהיא מחשיכה ומסתירה את חיות האלוות הנמצאת בתוך הנברא.

והענין בזה, כי אילו מהותן של שלוש קליפות הטמאות היא: שהינן רע גמור, והן ההיפוך של מציאות הטוב, והיינו שכל הדברים שאסרתם הכתוב באכילה, וכמו כן כל השס"ה לא תעשה שבתורה המקבלים חיות משלוש קליפות אלו, הם דברים רעים, והם גורמים רעה לנפש האדם העוסק בהם, וזהו מהותה של קליפות אלו

מהות קליפת נוגה: חושך והסתר על אלוות

שונה הדבר לגבי קליפת נוגה, ובכל הדברים המותרים התלויים בה, שכל אלו אינם חשובים כרע והיפוך הטוב, אלא הם מסתירים ומעלים על אלוות והיינו שאין יכולים להכיר בכל הדברים החומריים והגשמיים את אור האלוות המחיה אותם והממשיך להם חיות וקיום. ומהאי טעמא היא חשובה כקליפה, שהיא מכסה ומסתירה על אלוות, אך מכל מקום איננה דומה לשלוש קליפות הטמאות שהינן רע גמור⁽⁹⁾.

א. ויש לומר בדרך צחות, כי מאחר שמקור כל ענין כשרות האכילה שייך ליציאת מצרים, לכן מלבד מה שבכל השנה כולה צריכים כל המאכלים הכשר והשגחה להעיד על כשרות המאכל לומר שהוא כשר באכילה, ניתוסף על זה בימי חג הפסח - מועד צאתנו ממצרים - ענין 'כשר לפסח', להורות על שמקור כל כשרות המאכלים תלוי ביציאת מצרים.

ב. וביתר עומק יש לומר, שבאמת מצד הדין היה ראוי שכל מציאות שכזו המסתירה ומעלים על אלוות ייחשב כרע גמור, כי אין לך רעה גדולה מזו לכסות ולהעלים בעד אור הש"ת שיאיר

נמצא, שטעם היות קליפת נוגה חשובה כקליפה, היא מפני - שכשמה כן היא - הינה מציאות של חושך והסתר המעלים ומסתיר על אלוקות, ומצד זה היא שייכת לצד הטומאה והסתר המעלים לגילוי אלוקות בעולם. אמנם מאחר שסוף כל סוף איננה מציאות של רע, לכן יכולים להעלותה אל הקדושה, והיינו שכאשר עוסקים עמה לשם שמים, וכגון שהאדם אוכל מאכלים המותרים כבוונה שיהא לו כח לעבוד את השי"ת, או - במדרגה יותר גדולה - כאשר הצדיק עוסק בעבודת בירור הניצוצין בשעת האכילה, מעתה מתגלה בהם האלוקות שבתוכם, וממילא הם מתעלים ונכללים בחלק הקדושה.

ד

שני סימני כשרות - כנגד קריעת ים סוף ומתן תורה

הדרך למה דאגן ביה, שנתבאר שיציאת מצרים פעלה חירות וגאולה לניצוצי הקדושה שהיו משועבדים תחת יד החיצונים, ומעתה הגאולה ניתנה היכולת והכח לעסוק בחינוך ובהעלאתם לשמים.

יציאת מצרים התחלקה א"כ למדרגות פרטיות

אמנם נודע שיציאת מצרים, שעל ידה נמשך הכח להעלות הניצוצי"ק שבתוך מאכלים הכשרים, היו בה כמה מדרגות. כי הרי לביל התקדש חג יצאו בני ישראל מארץ מצרים בחיפזון, וכמו כן כל האורות שעתידיים היו להתגלות במתן תורה - שהוא גמר יציאת מצרים, הופיע לישראל כבר בבת אחת לביל התקדש חג, בכדי לחלץ אותם מגלות. אולם אח"כ התחלקו אורות אלו לכמה מדרגות, והמשכתם באה במדרגה גמול מדרגה בימי הספירה, וכגון ע"י ענני הכבוד, וע"י אכילת המן, עד שלבסוף באו לזמן מתן תורתנו שהוא תכלית יציאת מצרים.

קריעת ים סוף היא גמר ושלמות יציאת מצרים

ובאופן כללי ישנן שתי מדרגות בגמר יציאת בני ישראל ממצרים; קריעת ים סוף ומתן תורה. שהרי קריעת ים סוף נחשבת בבחינה מסוימת כשלמות יציאת מצרים, וכדכתיב התם (שמות יד, יג) 'כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם', מה שלא מצינו קודם לכן הבטחה לישראל שלא יחזרו עוד למצרים, וכדחזינו שפרעה עוד דרך אחריהם להשיבם מצרימה גם אחר שכבר יצאו משם. וכמו כן באותה שעה עמדו ישראל בדין אם להניצל אם להיאבד עם מצרים (מכילתא שם פסוק יט), והיינו שהיה כמו דיון ושאלה אם יחזרו ישראל עוד לשעבוד מצרים. אך בשעת קריעת ים סוף הובטחו ש'לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם', ומכאן זה נחשבת יציאת מצרים כגאולה נצחית וחירות עולם (ראה בארוכה בגילוי ר"ג - פר' בשלה דהאי שעתא). וזהו גמר יציאת מצרים שנפעל בקריעת ים סוף.

ביותר מכך חשוב מתן תורה כתכלית יציאת מצרים

וביותר מכך נחשב מתן תורה כתכלית יציאת מצרים, שהרי כל עיקר יציאת בני ישראל משם היה כדי ש'בהוציא את העם ממצרים תעבדו את האלקים על ההר הזה' (שם ג, יג). וכמו כן בשעת מתן תורה פתח הקב"ה את דבריו מתוך האש באמרו 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שם כ, ב), והתגלות זאת היא מה שנאמר להם קודם לכן במצרים (שם ו, י) 'והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגו', וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים, ופירשוהו חז"ל (ברכות לה) 'אמר להו קוב"ה לישראל, כד מסיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי וידעת דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים', ו'מלתא זו היא מה שהופיע הקב"ה בעת מתן תורה ואמר להם 'אנכי ה' אלקיך', ובכך ידעו ישראל והכירו בבירור מי הוא זה שהוציאם ממצרים.

וכמו כן בשעה זו גילה הקב"ה את כל סיבת גילוי האורות של שעת יציאת מצרים, לומר לך כי כל אורות אלו באו להם לישראל כדי להעמיד אותם במדרגת 'עבדי ה' - ולא עבדי פרעה (מגילה יד, ד), שעל כך נאמר (ויקרא כה, נה) 'עבדי ה' - ולא עבדים לעבדים (ב"מ י, י)'. ועל זה נאמר 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים', לומר שמעתה אינכם עוד עבדי פרעה, אלא הניכם עבדי ה', וזהו כעל תכלית וגמר יציאת מצרים.

שני סימני כשרות כנגד שתי מדרגות של גמר יציאת מצרים

והרי אמרנו שביציאת מצרים יצאו ג"כ המאכלים הכשרים מבית האסורים של החיצונים, שיוכלו להעלות את הניצוצות שבהם אל הקדושה. ולפי האמור נימא, ששני סימני הכשרות שישנם בבהמות טהורות; מפרים פרסה ומעלה גרה (דברים יד, ו), הינם כנגד שתי המדרגות הנ"ל של יציאת מצרים, קריעת ים סוף ומתן תורה, וכמו שיבואר.

ה איסור אכילת דברים טמאים - כדי לזכות לחיים נעלים של מתן תורה

הגאולה ממצרים - כדי שיוכלו ישראל לילך ממדרגה למדרגה

כי הנה תכלית יציאת מצרים היתה - כאמור - שילכו ישראל ממדרגה למדרגה, עד שיעלו ויגיעו למעמד מתן תורה ולאחרי ישראל. ואכן היה זה לעומת מה שעמדו הם בתחילה בגלות, שלא יכלו לילך ברגליהם, כי גדר בית האסורים הוא, מקום שאין מניחים את האדם ללכת להיכן שהוא רוצה, והוא אסור במקום אחד ואינו יכול לצאת ממנו. ולפיכך היציאה משם היינו שמעושה ניתנה היכולת לילך ולהתעלות ממדרגה למדרגה נוספת (והדברים ארוכים עוד וא"מ).

תכלית ההליכה להגיע לבחי' עץ החיים; במתן תורה ובארץ ישראל

והנה הליכת בני ישראל במדבר היתה כדי לבוא ולהתדבק בבחי' עץ החיים, שהרי תכלית ההליכה היתה להגיע למעמד הנבחר בהר סיני, שעליו נאמר (שם ה, כא) 'היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי', כלומר שזכו אז ישראל להידבק במקור החיים ב"ה, וכמו כן איתא בזה"ק (ח"ג דא) שמתן תורה שהוא ביום החמשים - מדרגת שער ה' הוא בסוד 'רזא דעץ החיים'. ונמצא שתכלית ההליכה במדבר היתה כדי להגיע לבחי' עץ החיים. ולכן כאשר הגיעו ישראל למחוז חפצם במתן תורה נאמר שם (שם פסוק ה), 'אנכי עומד בין ה' וביניכם' כלומר שמצד מתן תורה נחשבים אנו כבר במדרגת 'עומד', לומר שכבר הגענו אל התכלית, שער החמשים, שאין עוד שער נעלה ממנו.

וכמו כן נחשבת ארץ ישראל בבחי' עץ החיים, וכדרך שמצינו ששם הוא מקור אריכות הימים וריבוי החיים, וכמ"ש (שם יא, כא) 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם', הרי שבארץ ישראל שורה אריכות ימים (ראה ברכות ח). וכמו כן אמר משה רבינו אל המרגלים כשהלכו לתור את הארץ (במדבר יג, יח-כ) 'וראיתם את הארץ מה היא וגו' היש בה עץ', ופירשו בזה"ק (שם קנז) 'מאי עץ, דא אילנא דחיי', הרי שבארץ הקדושה מתגלה בחי' עץ החיים. ונמצא שכל תכלית העלייה ממצרים וההליכה במדבר היתה כדי להתדבק בעץ החיים⁽²⁾.

מאכלות האסורות הן היפך מדרגת החיים שקיבלו ביציאת מצרים

והנה הבאנו לעיל את דברי חז"ל שע"י אכילת מאכלות אסורות נטמטם לב האדם, והיינו שהדברים המתועבים מעלימים ומעכבים בעד התגלות כוחותיו הרוחניים, והאדם מרגיש בהם כאילו הוא ח"י חיי בהמה. ולפי דברינו כאן מתפרש עומק הדבר בזה, כי ההתדבקות במאכלים אלו, היא הסתירה הכי גדולה לעצם היציאה ממצרים - שתכלית היא הדביקות בעץ החיים, ואילו האדם המטמא את עצמו בדברים הטמאים, הרי הוא כאילו לא יצא ממצרים, ואין הוא הולך ומתעלה לבוא ולהתדבק בחיים רוחניים ונעלים אלו, בבחי' 'המעלה אתכם מארץ מצרים', אלא הוא יורד ונופל כמו בהמה הפונה ומסתכלת לאחרי. ועל כך אמר הכתוב (יא, ב) 'זאת החיה אשר תאכלו', כלומר שרק ע"י מאכלים כשרים וטהורים תוכלו להידבק ולקנות איכות חיים אמיתיים ונעלים.

שני סימנים מורים על הדבקות בחיים אמיתיים

וכפי האמור שני סימני הכשרות שניתנו בבהמות לבדוק אם כשרות הן, הינם כנגד שתי מדרגות בשלימות יציאת מצרים, ומורות על ענין הקנייה והדביקות בעץ החיים - לעומת ההתנתקות ממנו הנעשה ע"י דברים הטמאים.

מפרים פרסה - כנגד קריעת ים סוף, מעלת גרה - לעומת מתן תורה

כי 'מפרים פרסה' ברגלי הבהמה מורה על כח של הליכה נכונה בדרך, וזהו כנגד קריעת ים סוף - שהיתה תחילת הליכת ישראל בדרך עלותם ממצרים כדי לבוא לבחי' עץ החיים⁽¹⁾. ומאידך סימן 'מעלת גרה' מורה על מדרגת מתן תורה, שאז כבר הגיעו ישראל לתכלית הליכתם ודביקותם בעץ החיים, כענין 'אנכי עומד' הנ"ל, ומעמד הלזה הוא תכלית העליה ממצרים, וכמו שנאמר בו תדיר לשון 'עליה', וכמ"ש (שמות יט, א) 'ומשה עלה אל האלקים', וכן (במדבר כה, ו) 'עולת תמיד העשויה בהר סיני', כי אז נתעלו ישראל לשלימות יציאתם ממצרים, וכטעם 'אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים' (תהלים פא, יא).

הרי ששני סימנים אלו מורים על ענין החיים שקיבלו ישראל ביציאתם ממצרים, שלטעם זה נאסר לנו להיטמא במאכלות הטמאים, כדי שנוכל להידבק בהשי"ת מקור החיים שהעלינו ממצרים, ושיתקיים בנו 'והייתם קדושים כי קדוש אני'.

ויתגלה בעולם. אלא שמבב העולם כעת איננו במדרגה גבוהה כזו שחושך והעלמה על אלוקות יאה אכן נחשב כרע גמור, ולכן לעת עתה יכולים לעסוק בתיקוני קליפה הלזו. אמנם לעתיד לבוא בעת התיקון השלם, כאשר יעביר הקב"ה את רוח הטומאה לגמרי מן העולם, אזי תכלה אף קליפה זו, ולא יראה ולא ימצא שום מציאות בעולם שתעלים ותחשיך על התגלות אלוקות, וכל הבריאה כולה תאיר מהורו וזיוו ית' שיופיע ויתגלה אז בלי שום מכסה ומסתור.

ג. ונתבאר בזה בארוכה במקו"א, כי עפ"י מה שנודע ששורש כל דבר שבעולם הוא כפי שהוא מופיע בפעם הראשונה שנזכר בתורה, כי זהו גילוי על כל מהות הדבר שהינו מושרש באותו בחינה שהוא מתגלה בתחילה בתורה. והנה ה'דרך' הראשונה הכתוב בתורה הוא מה שכתוב (בראשית ג, ד) 'לשמוע את דרך עץ החיים', ונמצא ששורש כל ההליכה בדרכים הוא 'דרך עץ החיים', והדברים ארוכים ביותר ואכ"מ.

ד. ויש בזה עומק, כי הדרך לבוא לעץ החיים הוא ע"י ההבדלה בין טוב לרע, בין החלק שיש לו שייכות אל החיים לבין מה שאין לו שייכות אליו, וזהו ענין 'מפרים פרסה', המחלק בין שני חלקים אלו. ואכן בקריעת ים סוף הבדיל הקב"ה בין מחנה ישראל למחנה מצרים (שמות יד, כ), וכמו כן נעשה הבדלה בתוך הים שעמדו לישראל מימינם ומשמאלם (שם פסוק כ"ב), ויש לומר שימין מורה על צד הקדושה, ושמאל רומז לסט"א, וההבדלה ביניהם נעשה בכך קריעת ים סוף, ובכך ניתן לישראל הכח לילך במדבר ולבוא לבחי' עץ החיים.

א.

חנוכת המשכן בחי' בריאת שמים וארץ

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולעני ישראל (א, ט).

תיבות 'ויהי ביום השמיני' במילואם (ויהי יוד ה' יוד ב'ית יוד ר'ו מ'ם ה') שר' מ'ם יוד ט'ו יוד' הם בגי' 'בראשית ברא אלקים'. והענין הוא כי באותו יום רבתה השמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ (פסלה י), ולכן 'ויהי ביום השמיני' במילואו דהיינו שלימות ומילוי ענין זה היום, הוא בחי' בריאת שמים וארץ הנזכרת במאמר **בראשית ברא אלקים**.

[והתיבות הנ"ל הם גם בגי' ב' פעמים 'משה אהרן' והענין הוא, יתבאר ע"ד המבואר במקו"א כי קדושת המשכן הוא ענין יחוד שמים וארץ, וזה נרמז ג"כ כמה שאמר חז"ל שהוא כיום שנבראו בו 'שמים וארץ'. והנה בסדר הספירות המכוונות כנגד הו' קצוות, נמצא כי 'נצח' הוא צד ה'מעלה' בחי' שמים, ואילו 'הוד' הוא צד ה'מטה' בחי' ארץ (פס"ח שער הוללות פ"ו). וא"כ משה ואהרן המכוונים נגד מדות נצח והוד (והק"א ד"ט). הם בחי' שמים וארץ, ולפי שבחנות המשכן נתייחדו השמים והארץ כאחד, נמצא כי היה בחי' התכללות של משה באהרן ואהרן במשה, ולכן זה הפסוק הוא בגי' ב' פעמים משה אהרן].

ב.

החילוק בין החיזוק שניתן למשה רבינו אל מה שנאמר לאהרן הכהן

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך וגו' (ט, ט).

רש"י מביא מאמר חז"ל שהיה אהרן הכהן מתבייש להתחיל בעבודה, ולכן אמר לו משה רבינו 'למה אתה בוש, לכן נבחרת'.

הנה כאן היה ראשית חינוקו של אהרן הכהן להיות הכהן הגדול, ובה התחילה התמנותו על כלל ישראל. ומצינו ענין דומה בשני מנהיגי ישראל שהלכו לפני העם באותו דור דעה. כי בתחלת התמנותו של אהרן הכהן להנהיג את כלל ישראל בהיותו הכהן הגדול, היה מתבייש וחושב כי אינו ראוי לאיצט"ל זו. וטען על מה שהוא נהיה הכהן הגדול, שהרי צריכים לעמוד ולקשר על חטאות בית ישראל, והרי הוא צריך לכפרה הגדולה ביותר על חטא העגל, והוצרך משה רבינו לחזק אותו, ואמר לו למה אתה בוש, לכן נבחרת.

והנה כדבר הזה היה גם אצל משה רבינו, כאשר בא הקב"ה למנותו להיות גואל ישראל ומנהיגם, גם הוא טען כי אינו ראוי לכך. כמ"ש בתחלת שליחותו של משה רבינו, שאמר "מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים" (שמות ג, יא). והנה הוא הרי היה האדם הגדול בענקים, תכלית שלימות המין האנושי, וכמו שמעיד עליו הקב"ה בעצמו "בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב, י) וכן כתוב "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' מפי אל פנים" (דברים לה, י). באופן אשר אין אנו יכולים כלל לשער את מעלתו הגדולה. ובכל זאת לא מציא שום מעלה בעצמו להיות ראוי לגאול ולהנהיג את ישראל, עד שאמר לו הקב"ה "כי אהיה עמך" (שמות יב, י).

ויש לנו להתבונן בחילוק שמצינו בתשובות אשר ניתנו כנגד שפלות רוחם, כי אצל מרע"ה שהתאונן על עצמו מי אנכי, אמר לו הקב"ה כי אהיה עמך. ואילו אצל אהרן הכהן ואמר לו משה רבינו לכן נבחרת, ויש להתבונן מה ענינים של אל שני התירוצים.

והענין יתבאר בהקדם מה שכתוב בזה"ק (ח"ג ב) כי משה רבינו היה שושבינא דמלכא ואהרן הכהן היה שושבינא דמטרונותא, והיינו אשר לצורך הקשר בין נסות ישראל לאביהם שבשמים יש שני שושבינים, משה רבינו עניינו הוא לגלות ולקרב את המלכא היינו את הקב"ה אל כלל ישראל, ואהרן הכהן היה עניינו לגלות ולקרב את המטרונותא דהיינו את נשמות ישראל אל הקב"ה.

ולכן כאשר משה רבינו היה טוען כי הוא אינו ראוי להיות מנהיג ישראל, אמר לו הקב"ה אך ורק 'כי אהיה עמך', כי אתה שושבינא דמלכא, ואכן תזכה שהקב"ה יתגלה על ידיך לכלל ישראל. אבל אצל אהרן הכהן שהוא שושבינא דמטרונותא אמר לו משה 'לכן נבחרת', כי כמו שהקב"ה בחר בכלל ישראל ברוב אהבה, כמו כן בחר בך להיות הכהן שהוא השושבין מצד כלל ישראל.

ג.

אהרן ובניו נעלים מן האנינות

וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו את המנחה הנותרת מאשי ה' ואכלוה מצות אצל המזבח כי קדש קדשים הוא. ואכלתם אותה כמקום קדוש כי חקך וחק בניך הוא מאשי ה' כי כן צויתו וגו' (י, יב-ט).

פירש רש"י עה"פ "קחו את המנחה", 'אע"פ שאתם אונין, וקדשים אסורים לאונין, מ"מ יאכלוה כמ"ש "כי כן צויתו" ומפרש רש"י שהציווי היה 'באנינות יאכלוה'.

יש לרמוז בדבר כי 'אונין' הוא בגי' ק"ו, ואמר משה רבינו קחו את המנחה, כי תיבת 'המנחה' היא בגי' ק"ח שהיא א' יותר מתיבת אונין. וזה הוא מה שאמר להם משה רבינו, כי המנחה היא אחת יותר מאונין, דהיינו אשר היא נעלית מן האנינות, והאנינות אינה שולטת עליה. וזה נרמז גם כמה שאמר קחו, כי שורש התיבה הוא 'קח', שהוא בגי' גם כן א' יותר מ'אונין', והוא מרמז על אותה כוונה, אשר אע"פ שהם אונינים מ"מ יאכלוה. וזהו מה שמסיים ואומר "כי חקך וחק בניך הוא", שהכל רומז על בחי' זו הנעלית מן האנינות. וכך נזכר בפסוקים אלו עוד כמה פעמים לשונות של חק, וכוננת הכל הוא לרמוז על זה הענין, להתעלות מן האנינות, ועי"ז יוכלו לאכול את הקדשים אפי' באנינות, כי הם נעלים ממנה.

ד.

חזה ושוק בבחי' מדות תפארת ונה"י

שוק התירומה וזהה התנופה וגו' (י, טו).

פירש רש"י: 'לשון "אשר הונף ואשר הורם", תנופה מוליך ומביא, תרומה מעלה ומוריד, ולמה חלקן הכתוב תרומה בשוק ותנופה בחזה, לא ידענו, ששניהם בהרמה והנפה'.

נראה לתרץ את קושיית רש"י, כי 'השוק' הוא מן הרגלים שהם בחי' נצח והוד, והרי מדות נצח והוד מכוונים אל הצדדים מעלה ומטה כדאי' באריה"ק [כ"ל בתורה א'], ולכן אצל השוק נאמר "תרומה" שהוא ענין ההרמה למעלה וההורדה למטה כנגד נצח והוד. ואילו 'החזה' הוא בחי' תפארת כידוע, ומזה זו כוללת בה את כל המדות, והוא בחי' כלליות של ארבע רוחות העולם. ולכן כתוב עליה לשון 'תנופה' שהוא ההולכה וההובאה אל ד' הרוחות. ומה שהיו עושים תרומה ותנופה בין בחזה ובין בשוק, הוא מחמת ענין ההתכללות שיש תמיד בצד הקדושה, שצריך לכלול את כל הבחינות ביחד.

ה.

כשרות המאכלים ע"י קשר לחיים האמיתיים

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם. דברו אל בני ישראל לאמר, זאת החיה אשר תאכלו מכל בהמה אשר על הארץ (יא, א-ב).

פי' רש"י: "דברו אל בני ישראל", את כולם השווה להיות שלוחים בדבור זה, לפי שהיושו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה, ע"כ. ורואים שיש קשר בין מה שקיבלו אהרן ובניו את הדין באהבה, אל פרשת סימני המטה בבבלי החיים. ויש לבאר זאת בפשטות על פי דברי רש"י בהמשך: "זאת החיה", לשון חיים, לפי שישיראל דבוקים במקום ורואיין להיות חיים, לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצוות וכו', עכד"ק. הרי שסימני המטה נמסרו לכלל ישראל מפני שהם בבחי' חיים, והרי כאשר לא התאבלו אהרן ובניו יותר מדי על נדב ואביהוא, הראו בזה שהם שייכים ביותר לבחי' חיים, אשר לכן אפילו כאשר אחזה בהם המיתה לא התפעלו ממנה להתאבל יותר מן הראוי להם, ועל ידי זה זכו שיהיה להם שייכות מיוחדת עם פרשת סימני המטה.

וביאור הענין הוא, כי בעל חי טהור המותר באכילה, היינו שיש לנו את הכח להעלות את הניצוה"ק אשר נמצאים בתוכו ולקשר אותם אל הקדושה. מה שאין כן במינים הטמאים האסורים באכילה, שהוא מפני שהם קשורים ביד החיצונים (לקרא תנא פ"ח), ואי אפשר לנו להתעסק בהעלאת הניצוה"ק אשר בהם אל הקדושה. ועל פי זה

מוכן מה השייכות של סימני המטה לבחי' החיים, והוא מה שפי' רש"י 'לפי שישיראל דבוקים במקום ורואיין להיות חיים', והיינו על פי הפסוק "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולם היום" (דברים ה, ד), כי רק מי שדבוק בהקב"ה חי החיים נקרא חיים. ולכן הניצוה"ק אשר נמצאים בבבלי החיים המותרים שיכולים להעלותם ולקשרם בשורשם בהקב"ה הם מותרים באכילה, אבל הניצוה"ק אשר בבבלי החיים שאינם טהורים שאי אפשר לקשרם בהקב"ה, אין להם שייכות לבחי' החיים, ולכן נאסרו כלל ישראל באכילתם.

וענין זה של העלאת הניצוה"ק הגנויים בתוך בבלי החיים יש בו עומק יותר, כי אין זה סתם בחי' של דבקות בה' הממשיך חיים, אלא הרי זה ענין של העלאת ניצוה"ק שנתרחקו מן השורש עד שנהיו חיות בהמית גשמית בעולם הזה, ומקשרים אותם בדבקות באלקים חיים. ולכן יש לבבלי החיים המותרים סימני מטה, והם סימנים של חיות הנמצאת אפילו במקומות הרחוקים, כענין סימן הבא לקשר את האבידה עם בעליה גם כאשר היא מתרחקת ממנו. וזה הוא הביור שצריך איש ישראל לעשות באכילתו, למצוא את החיות האלקית הטמונה במאכלים הגשמיים. כאשר הוא מברר שאין הוא עוסק כעת בחיות גשמית נפרדת משורשה, אלא אדרבה כל ענין האכילה הוא להעלות ולקשר את הניצוה"ק אשר בתוך המאכלים אל שורשם. וזה בא על ידי שהאדם מנביר בכלל את חיות נשמתו האלקית על חיות גופו ונפשו הבהמית, ואז נחשבת אכילתו להעלאת הניצוה"ק והתקשרותם בשורשם. וזה שידך דוקא במאכלים כשרים, כי החיות שבהם דבוקה בשורשה. ולעומת זאת מאכלות אסורות גורמות טמטום חלב (עי' יומא לט), כי החיות אשר בהם אי אפשר לה לעלות ולהתקשר בשורש החיים, ולכן אין הם אלא חיות גשמית נפרדת, וזה הוא עיקר טומאתם וטמטום חלב שהם גורמים, כאשר הם מביאים את האדם להרגיש רק את חיותו הגשמית, וחיות נשמתו מכוסה ממנו לגמרי.

והנה מי שחי באופן שהעיקר אצלו היא חיות הנשמה הדבוקה בהקב"ה, ולא מציאות הגוף הכלה והנפסד, הרי הוא רחוק מן המיתה וקרוי אל החיים. ומצד זה אין האכילות יכולה להתגבר עליו, כי רק הגוף כלה ונפסד על ידי המיתה, אבל "וישב העפר על הארץ כשהיה, והורח תשוב אל האלקים אשר נתנה" (קהלת יב, י), כי הנשמה לא נאמר בה מיתה. וכל האכילות בשורשה אינה אלא על צער הגוף, כי מצד הנשמה אין מיתה וצער כלל. ולכן כאשר התגברו אהרן ובניו על הצער והאכילות, הראו וגילו איך הם דבוקים באמת בחיות הנשמה, ועל ידי זה זכו שתיאמר אליהם פרשת סימני המטה.

וכן רואים גם בפרשת סימני המטה שבמשנה תורה, שהפסוק מקדים ואומר "בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למות" (ד, א), ומבאר הרמב"ן שאין ראוי להתאבל יותר מדי מאחר שהנשמה נשארת קיימת אצלו ית' גם אחר המיתה, עיי"ש. ואחר כך מתחילה הפרשה של המאכלות האסורות "לא תאכל כל תרובה" (שם, ה) וכל סימני המטה. כי העם קדוש שאין לו שייכות לחיות הגשמית לבדה, אלא לחיות הנשמה הדבוקה בהקב"ה, להם ראוי לומר את סימני המטה המורים על התקשרות חיות המאכלים בחיים האמיתיים.

והנה ענין מה שנזכר אצל מצות תפילין דוקא "למען תהיה תורת ה' בפיך" (שמות יג, ט), ודרשו חז"ל שהתפילין צריכות להיות 'מן המותר בפיך' (שבת כח) דהיינו מדברים הכשרים לאכילה. והיינו כי התפילין הם הארת הנשמה, אשר לכן אמרו חז"ל 'כל המניח תפילין מאריך ימים' (מנחות כד) ודרשו על זה את הפסוק 'ה' עליהם יחיו' (ישעיה לח, טו), וכן ידוע מהאריה"ק (שעה"כ תפילין ב) כי מכוונים בתפילין את השמונה"ק 'אהיה' הויה' אהיה' העולים בגי' 'חיים'. והיינו כי חיות הנשמה מתגלית בתפילין, והיא בחי' אריכות הימים והחיים האמיתיים. ומפני שזה הוא ענין החיים המתגלים אצל התפילין, לכן אמר הכתוב הנ"ל "לא תשימו קרחה בין עיניכם למות", ודרשו חז"ל (קידושין לו) להשוות את 'בין עיניכם' שנאמר בזה הענין, אל 'בין עיניכם' שנאמר אצל התפילין (דברים יא, יח), כי המתאבל על מותו יותר מדי, הרי הוא פוגם בענין החיים המתגלה ע"י התפילין. ומפני שהתפילין צריכים לגלות את ענין החיים, לכן הם צריכים להיות 'מן המותר בפיך', המאכלים הכשרים השייכים לחיים האמיתיים.

ובזה תינצל מן הכעס: על הכעס לא עובדים לאט לאט כמו על שאר המידות

א. והסר כעס מלבך: העבודה של אדם 'נקי' - לזכך את עצמו מן הכעס

כמה סוגים של 'כעסנים' | הכעסן מסיר מעליו עול מלכות שמים | יהודי ירא שמים יודע: כעס אין לו שום היתר | על הרגע הראשון שמתעורר בו איזה רגש של כעס לא דנים אותו כל כך | צריך להיות ער ולקלוט את הרגע שהוא בא לכלל כעס - ותיכף להשקט אותו

ב. אל תבהל ברוחך לכעוס: אל תצא מגדרך מחמת דעות הזולת

אחד מהיסודות בעבודה על מדת הכעס: להתרגל שאינו מוכרח להתפעל מכל מה שהבריות חושבים עליו | מדת כעסו תלויה במדת התפעלותו | איש חכם שומע את הדעות של פלוני עליו ומפטיר לעומתו 'שיהיה לו לבריא' | אם יש לך עולם פנימי משלך למה אתה כל כך 'מתרגש' ממה שאומר פלוני | עובד ה' קונה לו קנין בנפשו שאינו מתפעל מן השאר ההמון | אין לך אדם שממעיט בערכו כמה זה שמתפעל מדעת הבריות

ג. מרוב שיחי וכעסי דברתי: כעס הוא כמו התפרצות הר געש

איך לך מי שפוגע בעצמו כמו האדם בשעת כעסו | בכל אדם טבוע אש של כעס | צריכים לעבוד על 'כח המעצור' | העולם מתקיים על הבולס פיו בשעת מריבה - מה המדה כנגד מדה כאן | ככל שאדם יכול לשלוט בכעסו הוא יותר בגדר 'אדם' | את החסרונות שאתה יודע על החברים ידיך וקרוביך תקבור בליבך עד המאה ועשרים שלך

א.

והסר כעס מלבך: העבודה של אדם 'נקי' - לזכך את עצמו מן הכעס

חובת האדם הנקי לזכך את כעסו

הנה המסילת ישרים כאן בפרקין (יא) מדבר אודות מדת הכעס, אשר היא מן המידות הרעות שעל הנקי לזכך את עצמו ממנה לגמרי. ושם הולך המסילת ישרים ומונה כמה מיני מדרגות: שלושה סוגי 'כעסנים' שטרם הגיעו למדרגה של 'זהירות'. אדם שהגם שהוא כבר בגדר 'זהיר', אבל לכלל 'נקי' טרם הגיע. ושוב אחר כך היא המדרגה של 'נקי' - הוא האדם שכבר נקי ומזוכך לגמרי ממדת הכעס.

הכעסן מצידו מוכן עכשיו להחריב את כל העולם

הסוג הראשון: אדם שמתמלא בכעס בכל עת מצוא שעושים איזה דבר שלא כרצונו. הוא קוצף וזועף על כל דבר קטן שנעשה תחת השמש בשונה מחפצו ובקשתו - ולא סתם איזה כעס עובר וחולף, אלא הוא ממש יוצא מכליו! הכעס בוער בקרבו עד שהוא ממש לא יכול לשלוט בעצמו! כשהלה שרוי בכעסו רואים בחוש שהשכל שלו לא עובד כלל... אדם כזה מכונה על ידי המסילת ישרים בכינוי 'חיה רעה', כי אם היה בידו להחריב כעת את כל העולם - הוא לא היה מונע את עצמו מזה... אין לו שום מעצור ושום גבול! לאן שכעסו גורר ומושיך אותו הוא הולך ונגרר - גם אם יצטרך מחמת זה לעבור על החמורות שבתורה. והכי נמי כבר אמרו עליו חז"ל (זוה"ק ח"א כז: וע"י שבת קה:): "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" - הוא כמו כופר ואפיקורוס רחמנא ליציל, כי בשעה שהכעס בוער בו, אינו נושא עליו שמץ של עול מלכות שמים.

בשעת כעסו יעשה דברים שיתחרט עליהם כל ימי חייו

הסוג השני: אדם שאכן אינו קוצף וזועם כלאחר יד, ובכל עת שאין ממלאים את חפצו ורצונו הנה בדרך כלל - ובפרט כאשר מדובר בדברים שאינם חשובים בעיניו כל כך, הוא לא עושה עסק גדול מידי. אמנם אם יארע לפניו מציאות כזאת, שישנו דבר שנוגע לו בנפשו שהדבר ייעשה באופן מסוים דוקא, ולמעשה לא ימלאו את רצונו, אזי הוא כבר

מופרץ לגמרי! ולכן הוא תיכף יעשה כל אשר לאל ידו עד שירגיע את רוחו וישקט את סערת הנפש שהוא מצוי בה. הוא יוסיף לחפש עצות ותחבולות עד אשר יעלה בידו לשכך את כעסו ולהסירו מליבו עד תומו.

תיכף כשמרגיש שהכעס מתעורר בו - הוא מיד משקט

הסוג הרביעי: אדם עדין ואציל נפש שכמעט ולא מצוי אצלו כעס כלל. הוא תמיד ימחל על רצונו ועל כבודו, ויעלים עין כאשר יעשו דבר נגד דעתו. וגם כאשר יארע איזה מקרה של כעס - אחד לאלף, אזי כמעט ואינו מורגש! הוא לרגע לא מעלה על דעתו להשיב לאדם שפגע בו את גמולו בראשו ולהטיח בו מנה אחת אפיים. הוא נופל לרגעים אחדים לחלישות הדעת ויש לו קצת עגמת נפש, ואיזו הרגשה קלה של כעס מתגנבת בליבו - אבל כל זה אינו אלא לרגעים בודדים ממש! כי אחרי שחולפים כמה רגעים הנה תיכף מתעורר שכלו, הוא אוסף את כל כוחותיו כדי להרגיע את עצמו ולהשקט את כעסו - עד שלא נשאר תקוע בליבו שום רושם של כעס! אדם כזה כבר נקרא זהיר, כי מצידו הוא באמת יהודי ירא שמים שעושה הכל כפי מה שציווהו הריבונו של עולם. ומה שהכעס התעורר בו לרגע אחד, הנה על זה לא באים עליו בטענה ובטרוניה, כי זהו טבעו של אדם: הכעס הרגעי הזה הוא חלק עמוק מאד בנפש האדם שמתעורר בו לעת מצוא במצבים שונים. ולכן עיקר העבודה של הזהיר הוא, שתיכף כאשר הכעס הזה מתעורר בקרבו, מיד יקלוט את מצבו ותוך כדי דיבור יתפוס את עצמו ויתגבר נגד הכעס הטבעי הזה ויסיר אותו מליבו לגמרי. ואכן על אדם כזה אמרו חז"ל (חולין פט:): "תולה ארץ על בלימה, אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם את עצמו בשעת מריבה". אם פגעו באדם הזה, ורגשות הלב שלו התחילו להתעורר בקרבו והכעס כמו 'מאיים' לפרוץ מתוכו, והוא תיכף מתעשת וכולם את עצמו, וסוגר את פיו בשעת מריבה ולא עונה למחרפיו דבר, הגם שכעסו כבר התחיל לבעור בו - הרי שכל העולם מתקיים בזכותו.

יתפרץ בכעס נורא ואיום. הוא באחת יהיה מסוגל לעשות דברים שמעולם לא היה עולה על דעתו לעשות! וכאשר ישוב זעמו במקצת והוא 'יירגע' קצת, הוא יצטער על מה שעשה, הוא ממש 'יאלל' את הלב' - אבל כבר יהיה קצת מאוחר מידי... כבר יהיה מאד קשה לתקן... אדם כזה - הגם שכאמור אינו כועס על ימין ועל שמאל בכל רגע, אבל למדרגת הזהיר טרם הגיע. הוא עדיין אינו שולט בעצמו מלהיגרר אחרי מדה רעה זו.

נוטר לו כעס בעומק ליבו

הסוג השלישי: הוא האדם שבדרך כלל נח לבריות. הוא אינו בעל חמה ולא ממהר לכעוס, וגם כאשר מתרחש איזה מקרה שלא מן המניין, שאז הוא בא לכלל כעס - גם אז מדובר בכעס חלש. הוא אינו מתלהט ומתפרץ, הוא לא מאבד את שכלו ואת השליטה על עצמו; הוא לא יפלוט מפי איזה ביטוי או 'מימרא' שאינו שגור על לשונו בימים כתיקונם. אמנם חרף כל זה הנה הכעס מוסיף לבעור ולפעפע בעומק נפשו. התרעומת - הטענות ומענות, החשבונות והמתח - שיש לו עם 'ההוא' יכולים להימשך שנים ארוכות! הוא אמנם לעולם לא יגלה זאת החוצה - אף אחד לא יעלה על דעתו שבתוך תוכו הינו בוער כיורה ורתחת, אבל בפנים - בסתר ליבו - הוא נוטר לו כעס, עברה וזעם. ישנו שם בעומק ליבו קצף וחמה שמוסיפים לרתוח ולבעבע ללא הפסק. אדם כזה הוא בוודאי יותר בר דעת מהקודמים ברשימה זו, קצפו וזעמו אינם עושים שמום וחורבן בפועל, אבל לומר עליו שהינו בגדר 'זהיר', גם זה אי אפשר לומר! כל זמן שהכעס מותיר בו איזה רושם והשפעה - אינו ראוי לתואר 'נקי' במידות והוא עדיין בגדר אדם שפגום במידות רעות: כי אדם שכל הליכותיו ומידותיו ראויים ומתוקנים -

אין אויסגעהאלטנער מענטש - יודע: אסור להיות בכעס בשום אופן! וברגע שהוא תופס את עצמו הוא אומר לעצמו: "אין הכי נמי שיש לי איזו טרוניה ותרעומת על פלוני - ולפעמים גם יש צדק רב בדבריו - הלה עשה לי עוולה; הוא פגע בי והזיק לי, אבל להיות בכעס זה ממש לא שייך! כעס אין לו שום מקום אצל יהודי! כעס הוא דבר

נקודות:

בשעה שאדם כבר נתפס ונופל למצב של כעס, רגשי הזעם כבר עולים בקרבו ומציפים אותו, כבר קשה לו לעיתים עד מאוד להירגע ולהשקט את ההרגשים הללו. לכן עיקר הדבר ששומה על האדם לעשות כאשר בא לעבוד על מדת הכעס כאשר בעודו רגוע ומיושב בדעתו, כשהכל עומד על מכונו ותיקונו, יחפש אחר כל עצה ותחבולה שיש בידו כדי שלא יבוא לכלל כעס לעולם

"כַּעַס בְּחִיק"
כְּסִילִים יְנוּחַ"
- כַּעַס נֹבֵעַ
מִכְסִילֹת
וּטִיפָשׁוֹת.
וּלְכַאֲוֶרָה מֵהַ
עֲנִינָהּ שֶׁל
טִיפָשׁוֹת לְכַעַס?
אַלֵּא שֶׁמָּה
שֶׁמִּבְדִּיל בֵּין חֹכֶם
לְטִיפֵשׁ הוּא מִדַּת
הַהִתְפַּעְלוּת. כֻּלָּל
שֶׁהָאָדָם הוֹלֵךְ
בְּדֶרֶךְ שֶׁל סִכְלוּת
וּטִיפָשׁוֹת, כֵּן הוּא
מוֹסֵף לְהִתְפַּעֵל
מִכָּל בְּרִיה
שֶׁבָּעוֹלָם. הַטִּיפֵשׁ
הֵלֵךְ עֹסֵק מְאֹד
בְּזוּלָתוֹ; מֵהַ
'הָהוּא' חוֹשֵׁב
עָלָיו וְכִמְהָ 'הָהוּא'
מַעֲרִיךְ אוֹתוֹ, וְלִכֵּן
הוּא כָּל כּוֹלֵל אַחֲזוֹ
הַתְּפַעְלוּת - 'עַר'
וְעֹרֵט אֵינְגָאֲצֵן
אֵיבֶעֱרַעֲנוּמֶן

~

שֶׁכָּל־שָׂאָדָם
הוּא יוֹתֵר 'מוֹח'
קֶטֶן כֵּן הוּא יוֹתֵר
מִקְפִּיד עַל נִכְסָיו
וְעַל רִכְוָשׁוֹ - וְאֵי
לֹא לְמִי שֶׁמֵּהִינִן
לִפְגוֹעַ בָּהֶם.
שֶׁלֹּא לְדַבֵּר מֵהַ
שְׂרֹאִים אֲצֵל
הַגּוֹיִים, שֶׁם, אִם
אֶחָד יִפְגַּע בְּאֶחָד
מִנִּכְסָיו, בִּרְכֵב
שְׁלוֹ, אוֹ בְּבִיתוֹ
וְכִדּוּמָה - הוּא
כֹּבֵד מִיָּד מוֹכֵן
לְהִרְגוֹ אוֹתוֹ!
מִמָּה זֶה נֹבֵעַ?
מִקְסֻנוּת! לְגוֹי
אֵין מִשְׁהוּ אַחֶר
בְּעוֹלָם מְלֻבָּד
הֶרֶב וְהַבִּית
שְׁלוֹ!

ה'נקי' - זיכך את כעסו לגמרי

הסוג החמישי: הוא זה האדם שלעולם אינו בא לכלל כעס - אפילו לא לרגע! הוא מדבק עצמו בדרכיו של הלל הזקן, אשר ככל שרק ניסו ועמלו בכל מיני תחבולות משונות להביאו לידי כעס - לא עלתה הדבר. אדם כזה אינו יוצא משלוותו

משום דבר שבעולם! וזו מדרגה של 'נקי' שכבר זיכך את עצמו לגמרי מהטבע והחומר - שבאדם טבוע מדת הכעס! כבר אין בנפשו אפילו קורטוב ממדה זו! **וגם כאשר עליו להשתמש עם מדת הכעס, בשעה שהתורה דורשת מן האדם לגעור ולכעוס; כגון שפעמים שומה על הרב כלפי תלמידיו, או**

ב.

אל תבהל ברוחך לכעוס: אל תצא מגדרך מחמת דעות הזולת

את כל זעמו וקצפו! הגם שכאמור אינו חסיד מושבע כל כך, אבל כאן יש לזה כבר דין אחר. כי כאן בא אותו פלוני ונגע בחולשה שלו! הלה ברוב חוצפתו בא לגלות ולחשוף את הדבר שהוא מנסה להסתיר כל הזמן - ואומר זאת ברבים בלי שום בושה וכלימה...

אם האדם בא לכלל כעס מחמת שקצת הקניטו אותו, הרי זה סימן שהוא אדם שמונח בשפלות. כי רק אדם ריק ומנוער מתוכן ומפנימיות נפגע כל כך ונעלב - 'אזוי בארירט' - מפגיעת הזולת עד שבא לידי כעס. **אבל אם הוא אדם מלא תוכן ופנימיות והוא שרי בעולם יותר מרומם ונעלה - או אפילו אם הוא רק משתדל להרים את ההשגות שלו ולחיות קצת בעולם אחר - הרי בד בבד הוא קונה בנפשו איזה כח מיוחד שלא להתפעל מכל דבר.** וזהו אכן חלק מהדרך איך להיות אדם נעלה; היצר הרע כסדר ימצאי לו בדרכו כל מיני ענינים שעלולים להוציא אותו משלוות נפשו עד שממש יבוא לצאת מן הכלים, אבל עליו לדעת, שאינו צריך להתפעל מכל דבר! הוא אינו צריך להתפעל מכל מעשי יצר! הוא עומד למעלה מכל זה - 'ער' שטייט העכער' - וכל אלו כלל אינם צריכים להזיז אותו מקומו וממצבו.

אם אתה מתעסק עם משוגע - אתה יותר גרוע ממנו

וביתר הרחבה: אם ייכנס לבית המדרש אדם שהוא נעבעך אינו שפו בדעתו כל כך, ויצעק שם: "הרב הזה - הוא ממש גארנישט מיט גארנישט! רק הרב פלוני ופלוני הוא רב אמיתי וגדול הדור!" נו, בדרך כלל יעמדי שם האנשים ויסתכלו עליו במבט של 'רחמנות' ולא יכלו את זמנם לדבר איתו ולשמוע את 'דעתו הנכבדה' של החכם הלו, הם ינידו לו בראשם ויאמרו: "נעבך, הוא משוגע על הראש" - ותו לא. אבל אם יקום שם אחד ויגיש אליו ויתחיל לדבר אל ליבו: "למה אתה מדבר כך על הרב ההוא? למה אתה אומר מתבטא עליו בחריפות כזו?" בכל התמימות שלו הוא רוצה כעת ליישר את דעתו של הלה והוא מתחיל להתווכח איתו - זה סימן שמשהו אצלו לא כשורה - 'עפעס קומט פאר מיט אים'... ואולי כבר אפשר לקבוע שהלה עוד יותר 'רחמנות' מאותו משוגע'נר! כי לאדם הבלתי שפוי הזה אולי עוד אפשר לדאוג שיקח את ה'כדורים' שלו, או לקחת אותו לאיזה טיפול טוב... אבל זה שנעמד להתווכח איתו - הוא קצת בגדר אין רפואה למכתו! כי משוגע עם דיפלומה אינו - הוא הלא נחשב לאדם מן היישוב, אבל מאידך גיסא הוא מתנהג כמו שוטה גמור. כי אם הוא מתווכח עם מי שאינו שפוי בדעתו - הרי זה סימן שהוא מחשיב את החסר דעה הזה! נו, אז אם כן גם לו חסר קצת שכל! ולשיגעון כזה כבר לא יועילו כל

שום התפעלות ממה שאחרים יאמרו עליו. וממילא אם פלוני אמר איזה דבר שיש בו כדי פגיעה, הוא אומר לעצמו: 'פלוני אמר כך וכך', נו, אז הוא אמר - 'האט ער געזאגט' - וכי מה כבר אירע?! פלוני עשה נגדי כך וכך? נו, שיעשה מה שרוצה - אני לא תופס מכך שום התפעלות!" ונמצא שהאדם הזה מחמת שמתנהג בחכמה, אינו נפגע ואינו נעלב מזולתו וממילא אינו נופל למדת הכעס.

מי שממהר להיפגע הרי זה סימן לשפלות נפשו אדם שנוטה להתפעל מדעת הבריות, הוא רגיש' ומושפע יתר על המדה מכל מילה שאומרים לו, הנה זה סימן מסור בידו שאינו חי ברוממות הנפש ולא חי בעולם פנימי משלו. כי אדם שחי בעולם קצת יותר נעלה ומרומם, נמצא ממילא מעל כל הקטנות הזאת של לעשות עסק וענין ממה שפלוני אומר וחושב. בוודאי ששום אדם לא מחפש שיקניטו אותו ויחרפו אותו - זה לא אהוב וחביב על אף אחד. אבל זה שהוא יוקד ורושף בקרבו וכל כולו שרוי בכעס - זה כבר נובע מכך שהוא מפרץ ומגזים במדת התפעלותו מן הזולת. אצל אדם זה, **דעת הזולת - היא ממש תורה שלימה שצריך ללמוד אותה ולעיין בה, וממילא הוא גם יוצא מכליו מכל מה שאמר אותו פלוני. מציאות כזאת היא סימן לאיזו שפלות הנפש שהאדם שרוי בה, עד כדי כך שאינו בכוחו להתעלות ולהתרומם מעל הזולת!** כי אילו רק היה קצת יותר מרומם -'עפעס מער דערהויבן' - כבר לא היה עושה עסק כה גדול מזה, היה הדבר מביא אותו פשוט לידי גיחוך, הוא היה מבטל את הדברים בהניף יד - וממשיך הלאה! הוא לעולם לא היה מגיע למצב של כעס!

מעריך אמיתי של רבו אינו תופס שום התפעלות מדברי הזולת

אם אדם תופס את הנקודה הזאת הוא כבר רואה זאת על כל צעד ושעל: לא אחת יארע שחסידי שומע איך איזה איש המוני מדבר על רבו באופן שאינו ראוי או אפילו ממש מדבר נגדו. נו, איזה חסיד יעשה מזה עסק ויפגע מכך? זה תלוי בגדולת אותו רבי! אם הרבי הוא אכן אדם גדול והחסיד יש לו קצת 'מבינות' על גדולת רבו - החסיד לא יצא מכליו לרגע, הוא פשוט מביט על האיש המוני הזה עם 'רחמנות' גדולה: "מי מדבר כאן ועל מי הוא מדבר? האיש הנבער הזה הוא כלל אינו מאן דאמר כלפי הרבי שלי! מה אכפת לי מה יש לטיפש הלו לומר על הרבי? זה הלא ממש חתיכת ליצנות, זה פשוט מביא לידי גיחוך!" אבל אם הרבי אינו באמת אדם גדול כל כך, והחסיד בעצמו גם הוא אינו מעריך אותו באמת ואינו 'חסיד' מידי גדול... וכאן בא אחד ומדבר נגד רבו - אזי כבר יהיה 'ששון ושמחה'. החסיד הזה ממש ייצא מכליו ויכלה בו

עיקר העבודה הוא טרם שיבוא לכלל כעס בשעה שאדם כבר נתפס ונופל למצב של כעס, רגשי הזעם כבר עולים בקרבו ומציפים אותו, כבר קשה לו לעיתים עד מאוד להירגע ולהשקט את ההרגשים הללו. לכן עיקר הדבר ששומה על האדם לעשות כאשר בא לעבוד על מדת הכעס - היא מתחילה ומראש, אשר בעודו רגוע ומיושב בדעתו, כאשר הכל עומד על מכונו ותיקונו, יחפש אחר כל עצה ותחבולה שיש בידו כדי שלא יבוא לכלל כעס לעולם. והנה אחת מהנקודות החזקות שעליהן צריך לעבוד כבר מראשית דבר, היא נקודת ה'התפעלות' - שזה אחד משורשי הכעס; וכפי שנבאר.

כעס הוא תוצאה של התפעלות מן הזולת יסוד הענין הוא לדעת, שהאדם אינו בא לכלל כעס כי אם בשעה שנפשו מתפעלת מאיזה דבר. כל עוד שאינו תופס התפעלות! זה לא נוגע לו בנפשו! הוא לא ירגיש שעולה בו איזה רגש של כעס. וכי אדם שבנו הקט - ילד בן שנתיים שלוש, מטיח בו איזו אשמה או יאמר איזו מילה, שבעצם מצד עצמה יש בה כדי לפגוע בו, ייפגע וייעלב ממנו! בוודאי שלא! אותה אשמה וטענה אחת לאחת, אם אחד מבאי בית המדרש היה משמיע זאת באזנים, הלא היה נפגע ממנו עד עמקי נשמתו והיה זוכר לו זאת לדורי דורות, וכאן הוא מעביר את הדבר כלא היה! למה? **כי אינו תופס שום התפעלות כאשר הינו שומע את הדברים הללו יוצאים מפיו של ילד קטן ורך בשנים.**

החכם אינו מתפעל ממילה שפלוני אמר ועל זה בא שלמה המלך ואומר (קהלת ז, ט): "כַּעַס בְּחִיק כְּסִילִים יְנוּחַ" - כַּעַס נֹבֵעַ מִכְסִילֹת וּטִיפָשׁוֹת. וּלְכַאֲוֶרָה מֵהַ עֲנִינָהּ שֶׁל טִיפָשׁוֹת לְכַעַס? אַלֵּא שֶׁמָּה שֶׁמִּבְדִּיל בֵּין חֹכֶם לְטִיפֵשׁ הוּא מִדַּת הַהִתְפַּעְלוּת. כֻּלָּל שֶׁהָאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ שֶׁל סִכְלוּת וּטִיפָשׁוֹת, כֵּן הוּא מוֹסֵף לְהִתְפַּעֵל מִכָּל בְּרִיה שֶׁבָּעוֹלָם. הַטִּיפֵשׁ הֵלֵךְ עֹסֵק מְאֹד בְּזוּלָתוֹ; מֵהַ 'הָהוּא' חוֹשֵׁב עָלָיו וְכִמְהָ 'הָהוּא' מַעֲרִיךְ אוֹתוֹ, וְלִכֵּן הוּא כָּל כּוֹלֵל אַחֲזוֹ הַתְּפַעְלוּת - 'עַר' וְעֹרֵט אֵינְגָאֲצֵן אֵיבֶעֱרַעֲנוּמֶן; וְכֵן כּוֹלֵל מוֹשְׁפֵּעַ מִכָּל תִּיבָה שְׁאוֹתוֹ פְּלוֹנִי מוֹצִיא מִפִּיו: "הָהוּא הָעֵלִיב אוֹתִי! הוּא פִּגַּע בִּי! הוּא אֵינוֹ מַעֲרִיךְ אוֹתִי!", וְאִזּוֹ כִּבְר עוֹלִים בִּקְרָבוֹ כֹּל מִיָּנִי רִגְשׁוֹת שְׁלִילִיִּים, הוּא לִפְעָמִים מַרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁהוּא מִמֶּשׁ לֹא סוֹבֵל אֶת אוֹתוֹ פְּלוֹנִי! הֵלֵךְ מִמֶּשׁ עוֹמֵד לוֹ בְּדִרְכּוֹ! הוּא לֹא יוֹכֵל לְבֹא בְּד' אִמּוּתִי - וְשׁוֹב וְלֹא פֹלֵא שְׂבֹא לְכָלִּל כַּעַס וְחִמָּה שְׁפּוּכָה.

לא כן הוא דרכו של איש חכם - הוא חי לו בעולם שלו, ואינו עוסק בזולתו; הלה מחשיב אותי או מזלזל בי, הלה נמנה על המעריצים שלי או שהוא בכלל מן האויבים שלי. בקיצור: **אין לו**

כן ה'כדורים'... לכן כמעט היינו אומרים שאין רפואה למכתו.

אם אתה נעלב מזולתך - אתה מעריך את עצמך פחות ממה שהלה מעריך אותך

המוסר השכל מדבר בעד עצמו: אותו פלוני שהעליב אותך או פגע בך אינו כל כך ממעיט בערכך - כמה שאתה בעצמך ממעיט בערכך! כי הלה עוד יכול מחר או מחרתיים לחזור בו ולשנות את דעתו; יתכן שמחר הוא כבר יחשיב אותך מחמת איזו סיבה, ויעריך אותך ממש עולם ומלואו! אבל אתה, שאתה כל כך מתפעל ממה שהלה אומר, אתה באמת לא מעריך את עצמך! החיסרון שלך הרבה יותר יסודי - מהחיסרון שלך! כי כל ההערכה והחשיבות שלך, מיוסדת בצורה מעוותת ועקומה לגמרי! אפילו מחר כשכעסך יפוג ויעבור ויחלוף לו - הנה בשורש אתה עדיין תסבול משפלות הנפש! זה לא יעזור אם הלה יבקש ממך מחילה סליחה וכפרה, כי יש כאן

עיוות וקלקול בשורש: למה אינך מבין שאינך צריך כל כך 'להתרגש' מאחרים, למה לא ברור אצלך שאינך צריך להתחשב עם כל דעה ומילה שהשני אומר עליך - ובוודאי שלא להתפעל כל כך ולצאת מגדרך מחמת זה! מה קרה? מה כל הרעש? אז פלוני אמר כך וכך? נו, 'אז הוא אמר' - שיהיה לו 'לחיים ולשלום!' שום דבר לא אירע! אל תעשה מזה עסק!"

קטני הדעת עושים עסק גדול מרכושם

והדבר הזה חוזר על עצמו בכל ענין; וכמו שרואים בחוש, שכל שאדם הוא יותר 'מוח קטן' כך הוא יותר מקפיד על נכסיו ועל רכושו - ואין לו למי שמהין לפגוע בהם. שלא לדבר מה שרואים אצל הגויים, שם, אם אחד יפגע באחד מנכסיו, ברכב שלו, או בביתו וכדומה - הוא כבר מיד מוכן להרוג אותו! ממה זה נובע? מקטנות! לגוי אין משהו אחר בעולם מלבד הרכב והבית שלו! הרכב שלו זה ממש העולם הבא שלו, ואם

ג.

מרב שיחי וכעסי דברתי: כעס הוא כמו התפרצות הר געש

הכעס מזיק לעצמו

אחת העצות כשבאים לעבוד על מדת הכעס היא, שהאדם יעמוד היטב על גנות מדה זו ויבין כמה הוא עלול להפסיד בחייו מחמתה. וכאשר האדם אכן מבין זאת ומטמיע את ההבנה הזו בעומק נפשו, הנה מכח זה יבוא להחלטה חזקה שאינו רוצה ליפול לשפלות הזאת של כעס - ויהי מה. הוא קובע בנפשו שלעולם לא ייתן לעצמו להיגרר וליפול להתפרצות של כעס. אי אפשר לתאר כלל את הנזק שמדת הכעס גורמת לאדם, ומי כבר מדבר על פי פנימיות - אשר על פי המבואר בזוה"ק ובספרים הקדושים, הכעס גורם לפגם נורא לנשמה ומפסידים על ידו אוצרות על גבי אוצרות של השפעה רוחנית (כפי שנדבר א"ה בגליון הבא) - אלא אפילו בגשמיות גורם האדם לעצמו נזקים עצומים והפסדים עד אין שיעור מחמת הכעס; כמו שהמסילת ישרים חוזר כאן על דברי הכתוב (איוב יח, ד): "טֹרֶף נִפְשׁוֹ בְּאִפּוֹ" - שהאדם שכועס, פוגע בו עצמו! שעל פי נגלה הכוונה היא כפשוטו ממש; שהכעסן הלוז עושה מעשי שטות כאלה, שאחר כך - כשון כעסו וחמתו - הוא תופס את עצמו ומורט את שערות ראשו מרוב צער ויגון על מה שעולל לעצמו.

משל מ'הר געש'

אם רוצים לקבל איזה 'ציור' איך נראים חייו של הכעסן אפשר להמשיך זאת להתפרצות של 'הר געש': הר גדול ועצום; תמים למראה, עומד לו אי שם בעולם. מבחוץ לא ניכר עליו שום דבר. אנשים הולכים ושבים ומסתכלים עליו ורק רואים לפנייהם הר גדול ונישא. אבל באמת מתחת לפני האדמה בוערת אש נוראה, האבנים הגדולות שנמצאות בעומק האדמה הולכות ונמסות שם מרוב חום! אלא שבימים רגילים יש לאדמה איזה כח המעצור שעל ידה היא נוצרת את החום בקרבה שלא תפרוץ החוצה. אבל אם חלילה יארע שהאדמה תאבד את כח המעצור שלה, היא לא מספיק חזקה כדי לעצור את האש והחום שלוהט בקרבה - הנה מתפרץ 'הר געש'! האדמה יורה מתוכה אש להבה ועשן נורא, וכל המקום הופך למאכלת אש ולחורבן נורא ואיום. הנזקים

גרמת לאיזו שריטה ברכב - שרטה לו את כל העולם הבא שלו... הבית שלו - זו כל תקוותו בעולם, זה כל חייו - ללא כל 'העצצועים' שלו הוא כלל אינו בגדר אדם! לכן אינו מסוגל לוותר על פחות משווה פרוטה מממונו. ולכן אמרו חז"ל שגוי נהרג על פחות משווה פרוטה, כי פחות משווה פרוטה אצלו - יכול לפעמים להיות כל העולם שלו. לעומת זאת יהודי - העריכו חז"ל - בוודאי מוחל על פחות משווה פרוטה. יהודי הוא הלא בן עולם הבא, אצלו עיקר החשיבות הוא 'דבקות הבורא', 'הצלחה בתורה' 'השגות' וכדומה, ולכן הוא אינו מקפיד על רכושו כאילו שזה כל עולמו.

ומהאי טעמא - וביתר שאת כהנה וכהנה - העובד ה' אינו כועס לעולם, כי הוא לא מתפעל מכל ענייני העולם הזה! הם אינם נוגעים לו כלל! הדבר היחיד שנוגע לו, שמעיקר הדבר שלו - שזה עבודת ה' - איש לא ימנע אותו! את הדבקות הבורא שלו שום אדם בעולם לא יכול לקחת לו!

נקודות:

אבל האדם צריך להיות בעל 'כח מעצור' די והותר כדי שיהיה בכוחו לבלום ולעצור את האש מלהתפרץ ולצאת החוצה! עליו לוודא שאף אחד לא ייכוה בגחלתו! אבל אם האדם מאבד את כח המעצור שלו - הוא יורה מבלי הבט ימין ושמאל! הוא יורה מילים וביטויים שגורמים לחורבנות - שלעולם לא יוכל לחזור ולקומם אותו!

~

כשמבינים את הנזק הגדול שנגרם כתוצאה מן הכעס, צריך אדם לקבוע בליבו ולקבל על עצמו החלטה חזקה: "לא אעבוד על כעס לאט לאט, כדרכי בכל שאר המידות - שאני יודע לכתחילה, שלפעמים אכשל ולפעמים אתגבר - לא! אסור לי אף פעם לבוא לכלל כעס! לכעס אסור להיכנס לפניי ממחיצתי! אין כזו 'אופציה' בכלל! אין דבר כזה כעס! אני יכול להעמיד פנים כאילו שאני כועס

שום אחריות על מה שהוא עושה ואומר בשעה זו - אזי אינו כלל בגדר אדם; כמו שאמרו חז"ל (עירובין סה:): "בשלשה דברים האדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו", כלומר, ישנם ג' דברים שעלולים לגרום לאדם להיות 'בהול', עד שדעתו תתבלבל ותטשטש באופן שיצא משיקול דעתו לגמרי. בכוסו - אדם ששתה יותר מהרגילות שלו שאז הוא פשוט יוצא מן השורה דעתו ואינו מתנהג כאחד האדם. בכיסו - כאשר זה נוגע לכספו ורכושו, גם עלול האדם לצאת מגדרו; כדברי חז"ל (פסחים יא:): "אדם בהול על ממונו", אדם יכול לעשות מעשים שלא ייעשו, אף אחד לא היה מעלה על דעתו שהוא יעשה כזאת בימים כתיקונם - והכל מחמת שזה נוגע לממונו. ובכעסו - אדם שנתפס לכעס הוא מאבד את דעתו - פשוטו כמשמעו! ואם אדם יודע איך לשלוט על עצמו במצב כזה, אזי זה סימן שהוא 'אדם' - 'מען האנדעלט דא מיט א מענטש' - והוא בעל אחריות! אם פגעו בו והעליבו אותו, והוא מרגיש שהכעס עולה בקרבו ותיכף יתפרץ בחמת זעם, ועדיין יש בכוחו להתאפק ולשלוט בכעסו - הוא לא יגיד ולא יעשה את מה שהוא באמת לא רוצה לומר ולעשות - אזי ניכר בו שהוא 'אדם'! ניכרת בו הנקודה האנושית שבקרבו! הוא כבר בגדר אדם שאפשר 'לבנות עליו'.

בשום אופן על תדבר על החולשה של רעך

כאשר מתבוננים בזה רואים איזה חורבן אדם עלול לגרום לעצמו ברגע אחד של כעס - שכמעט אי אפשר לתקן זאת: דרכו של עולם שכל אדם מוקף בבני משפחה, בני קהילה, חברים וכדומה; בני אדם מוכרחים להגיע האחד לזולתו, וזה חלק אנושי ונחוץ מאד. אבל אף אחד הרי אינו מושלם, לכל אדם יש חסרונות שונים, ועל כן שומה על האדם להרגיל את עצמו שלא לראות את החיסרון של הזולת. אמנם בנוגע לענייניו, הרי שבוודאי אסור לו לדבר עם הזולת עם חסרונותיו וחולשותיו. ובפרט כלפי סובביו הקרובים יותר - אשר איתם עליו להיות בידידות קרובה, צריך להיות לו את הקצת שכל הזה, שלא לגעת בחולשה שלהם בשום אופן.

דרכי הצדיקים

סיפורי קודש בדרכם של רבותינו הק' זי"ע

הרה"ק מצאנו זי"ע – יו"ד כ"ה ניסן

הלה מחזק את עצמו שאף אחד לא מבחין בחסרון שלו
אדם קרוב אצל עצמו ולכן הוא תמיד חושב: "החברים שלי כלל אינם יודעים את החסרונות שלי - הם יודעים רק את המעלות שלי" וגם אם יש בו איזה חסרון בולט שהוא יודע בביור, שחברו יודע מכך ומבחין בזה כל הזמן, הוא חושב לעצמו: "נו, הרי גם לו יש את החסרונות שלו! בוודאי הוא מבין אותי, גם הוא יודע שאני רק 'אדם' - א' מענטש איז דאך נאר א מענטש! ולא מלאך! הוא הרי חבר נאמן שלי וכנראה שהוא מתעלם מזה; כמו שהפסוק אומר (משלי י, יב) "על כל פשעים תִּכְסֶה אֱהָבָה", הוא הרי מעולם לא דיבר איתי על זה והינו מעמיד פנים כאילו שמבחנתו זה כלל לא קיים! נו, נראה אפוא שזה כלל לא נושא אצלו! חרף כל החסרונות שלי אנחנו עדיין חברים טובים מאד!"

בשעת כעסו הוא מזכיר לחברו את כל חולשותיו
כך - מתוך מחשבה זו - הוא חי לו את חייו בטוב ובנעימים, בהשקט ובבטח - והכל כשר וישר. עד שביום מן הימים עובר בין החברים הללו איזה 'חתול שחור' ומחלוקת עזה פורצת ביניהם, או אז מתפרץ הכעס על חברו ואינו מתאפק כלל! כאן מצא בעל חוב לגבות את חובו והוא מטיח בו את כל האמת שהוא נוצר בקרבו ללא שום כפפות... הוא אומר לו: "כל השנים ידעתי עד כמה הינך לקוי בחסרון זה וזה, תמיד הכרתי את האמת שאתה מנסה להסתיר! לא מהיום אני סבור שאתה אדם שפל כזה, תמיד חשבתי עליך כך! מאז ומתמיד ראיתי שאתה מלא במידות רעות מכך רגל ועד ראש!" ולעיתים אף יוסיף שמן למדורה ויזכיר לו איזו עוולה שעשה כלפיו לפני 'אלפיים שנה', והלה חשב לתומו שזה עבר מבלי שחברו שם לב לכך, ועכשיו הוא אומר לו: "וכי אתה חושב שלא שמתי לב בזמן זה וזה איך שעשקת אותי? אמנם נצרתי את לשוני ושקתי, אבל כל אותה העת ידעתי מה שאתה עושה נגדי עד לאחת!"

הוא לעולם לא יוכל לתקן זאת
בו ברגע שהלה חשף את החולשות הנסתרות של חברו, וגם הוסיף להזכיר לו נשכחות, את העוולות שעשה נגדו - בעוד שהלה קיווה שהדברים הללו לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם - הוא שבר את כל היסוד של הידידות שלהם! **ברגע שהדברים יצאו מפיו; זה כבר מעות לא יוכל לתקן - וכי מה יעשה כעת כדי לתקן זאת! גם אם יתמייסו ויחזרו להיות ידידים טובים - זה כבר לעולם לא יחזור להיות כבתחילה! כי עכשיו הוא כבר יודע שחברו יודע היטב את החולשות שלו וזה כן נושא שלם אצלו!** הוא תמיד יחשוב ויירגש בליבו שחברו מסתובב עם מחשבות וטענות נגדו, אלא שהוא טורח להסתיר זאת למען השלום. הרי לן שבשעת כעסו הוא גרם כאן לכזה חורבן - שבמשך כל ימי חייו הוא לא ידע איך לתקן זאת! הוא הפסיד כאן באחת חבר ואוהב נאמן של כך רצה בקשרי הידידות איתו! אם היה לו שכל, הוא היה קובע בנפשו: "החסרונות שאני יודע על ידידי הזה צריכים להישאר סוד גמור, והם יישארו קבורים ונצורים בליבי עד המאה ועשרים שלי... אני אקח עימי את הסוד הזה אלי קבר, וזה לעולם לא יצא מפיו!" אלא שכעסו גרם לו, ושכלו 'הלך לישון' ואיבד את כל הדעת ואת השליטה על עצמו וגרם בזה בכיה לדורות.

החלטה: אסור לכעוס בשום אופן
כשמבינים את הנזק הגדול שנגרם כתוצאה מן הכעס, צריך אדם לקבוע בליבו ולקבל על עצמו החלטה חזקה: "לא אעבוד על כעס לאט לאט, כדרכי בכל שאר המידות - שאני יודע לכתחילה, שלפעמים אכשל ולפעמים אתגבר - לא! אסור לי אף פעם לבוא לכלל כעס! לכעס אסור להיכנס לפני ממצית! אין כזו 'אופציה' בכלל! אין דבר כזה כעס! אני יכול להעמיד פנים כאילו שאני כועס; כפי שהמסילת ישרים קורא לזה 'כעס הפנים', אבל לכעוס באמת - הס מלהזכיר, זה לעולם לא! אני לא יכול להרשות לעצמי לאבד שליטה ולגרום לנזקים שלעולם לא יהיה בידי לתקן!"

החולה שהיתה חבושה תמיד, אשר לכן היה צריך בכל פעם לפתוח מחדש את חבישותיו מתוך יסורים גדולים. וסיפר הרה"ק מבייטש איך היה חותנו הק' נוהג לקבל על עצמו ארבע מיתות בי"ד בכל פעם שהלך לטבול. וכאשר סיפר זאת, עמד ותיאר באופן חי איך היה הרה"ק מצאנו אומר [והיה מטעים את האות ר' במבטא כבד, כמו שהיה דרך דיבורו תמיד]: 'רבותנו של עולם! איך בין גרייט זיך צו לאון הארגענען, ברענען, שחט'ן, פאר דיינעט וועגן! וואס הייטט ברענען? ממש ממש! טאקע טאקע! ברענען פאר דיין כבוד וועגן! וואס הייטט שחט'ן? ממש ממש! טאקע שחט'ן! טאקע אדורך שניידן צוויי סימנים! שחט'ן פאר דיין כבוד וועגן' (וברש"ע: 'אני מוכן למסור את עצמי לחיהרג, ולהישקר, ולהישט, למען שמך! מה זאת להישקר? ממש ממש! אכן! כן! להיחזק באש למען שמך! מה זאת להישקר? ממש ממש! אכן! להיחזק בשני הסימנים! להישט למען כבוד שמך!'). ובשעת מעשה היה מרים את זקנו הק' ומחזה בידיו תנועה של שחיטה על צווארו. ואת כל זאת תיאר הרה"ק מבייטש בדיבורו ובתנועותיו, כאשר עשה ממש כמו הרה"ק מצאנו.

[היו כמה מן ה'יושבים' שם בבעלזא, שלא היו יכולים לסבול איך שהוא מדבר כ"כ 'מיט א ברייטיקייט' לפני הרה"ק בבעלזא. ולכן פנה אחד מן היושבים אל הרה"ק מבייטש ושאל אותו בכוונה להקניטו: 'און וואס האט איר דעמאלס געטוהן?' (ומה אתם עושים באותה שעה?) ענה לו הרה"ק מבייטש על אתר בחריפות [כדרך צדיקי בית ראפשיץ]: 'אזוי, האב איך דאך נישט געזעהן קיין איין פרוטה פון דער שווער... האב איך פארשטאנען אז יעצט באמערקט ער נישט, האב איך אים אדורך געקוקט די טאש...'. (הרי בדרך כלל לא ראיתי אף פרוטה אחת מחותני... הבנתי כי בעת הוואת הוא אינו מבחין בעשמי, והליתי בודק בכיסיו...), כי על שאלה כזאת, נותנים תירוץ כזה...].

• הרה"ק מצאנו הסתלק לחיי העוה"ב ביום כ"ה ניסן, אחר שכבר היה חולה במשך כל התקופה לפני זה. באמצע ימי הפסח עברה שמועה בערי גאליציע כי כבר הוטב מצבו של הרה"ק מצאנו, והוא מרגיש טוב יותר. אכן בליל שביעי של פסח אחר עריכת השולחן של הרה"ק מראזוואדוב, בשעה שרקדו וזימרו את השירה כנהוג, עצר הרה"ק מראזוואדוב באמצע הריקוד, ופנה אל החסידים ואמר להם: 'רייטס איין פאר'ן צאנזער רב, צאנזער רב דארף האבן גרויס רחמים' (קרעו שערי רחמים על הרה"ק מצאנו, הרה"ק מצאנו צריך רחמים רבים). ואח"כ הוסיף ואמר: 'חבר אני לכל אשר יראוך, אז ס'איז דא א ירא שמים וואס איז אין א עת צרה, פיל איך עס דא אין הארץ, צאנזער רב דארף גרויס רחמים, רייטס איין פאר'ן צאנזער רב'. (חבר אני לכל אשר יראוך, אם יש ירא שמים הנמצא בעת צרה, מרגיש אני זאת כאן בליבי, הרה"ק מצאנו צריך רחמים רבים, קרעו שערי שמים עבור הרה"ק מצאנו). אחר יו"ט נודע שבאותה שעה הורע מצבו של הרה"ק מצאנו מאד, ותקופה קצרה אח"כ בכ"ה ניסן הסתלק לחיי עוה"ב.

• אחר פטירת הרה"ק מצאנו אמר הרה"ק מראזוואדוב לבניו הק': 'עטס וועט'ס אויף שטיין מארגן אינדערפרי, עטס וועט'ס זעהן א וועלט, עטס וועט'ס זעהן די זון שיינט אויף די וועלט. זאלט'ס עטס וויסן, ס'איז נישט קיין וועלט! און ס'איז נישט קיין זון! ס'איז אלעס נאך געמאכט! אז ס'איז נישט דא קיין צאנזער רב, אין אויס וועלט! (אתם תשימו מחר בבוקר, ותראו את העולם, ותראו והנה השמש מאירה את העולם. דעו לכם, אין זה עולם! ואין זה שמש! הכל הוא רק חיקוי! אם הרה"ק מצאנו איננו, הרי העולם בטל!).

• בימי הרה"ק מצאנו זי"ע התחילו להתחדש הרבה חכמות חיצוניות, כמו 'טעלעגראם' שהתחילו להשתמש בו בדורו, ועוד כמה וכמה המצאות חדשות ששינו את פני הארץ. פעם אחת כאשר הגיע הרה"ק מראזוואדוב זי"ע לצאנו, פנה ושאל את הרה"ק מצאנו מה הפשט בזה, איך צריכים לפרש את הדבר שהעולם מגיע לחכמות נפלאות כאלו. ענה לו הרה"ק מצאנו אשר כל החכמות החיצוניות הם כמו 'קליפה' על ה'פיר' שהוא החכמה הפנימית - חכמת התורה, ובפרט חכמת פנימיות התורה שהיא הפנימיות העמוקה. וכאשר יבא משיח במהרה בימינו, עתידה חכמת התורה ופנימיותה להתגלות בגילוי עצום. והקליפה קדמה לפיר, וכמו שרואים בנוהג שבעולם כי כדי לאכול פרי צריכים קודם כל לעבור דרך קליפתו החיצונית ולקלפה. ולכן מתגלים בדורינו הרבה חידושים בחכמות החיצוניות, כדי להכין את העולם לגילוי החכמה הפנימית בכיאת משיח צדיקנו.

• פעם הגיע איזה רופא יהודי מווינץ לפני הרה"ק מצאנו וסיפר לו על צרתו שלא זכה להיפקד בזש"ק כבר כמה שנים, וביקש שהרבי יכרך אותו. הבטיח לו הרה"ק מצאנו כי בקרוב ייושע בכך, ואכן כך היה, וכעבור תקופת זמן טלה הרופא טעלעגראם לצאנו להודיע לרבי על לידת בנו, והודה לו על ברכתו. והנה בצאנו היה אחד מן החסידים שלא זכה הרבה שנים להיפקד בזש"ק, והיה מזכיר את עצמו כסדר במשך השנים אצל הרה"ק מצאנו, והרבה להפציר שיבטיח לו הרבי ישועה. אבל הרה"ק מצאנו מעולם לא הבטיח לו ישועה, ואכן עד לאותה מעשה עדיין לא נושע. ויה בראות זה החסיד שה'דאקטאר' מווינץ נושע ע"י הבטחת הרה"ק מצאנו, נכנס אל רבו וטענתו בפיו, ואמר לו בפליאה: 'וכי אני גרוע יותר מהו הרופא האפיקורס הפושע ישראל מווינץ?! וכי הוא ראוי להיושע, מפני שהוא פושע ישראל, ואני לא ראוי לישועה?!? ענה לו הרה"ק מצאנו: 'הער מיך אויס! אז מ'זאגט צו א איד א ישועה, שטעלט מען זיך איין, זיך, מיט די קינדער, מיט די משפחה, מיט אלע חסידים' (הסתכל ושמע לי! כאשר מבטיחים ישועה ליהודי, מעמידים אנו בזה בסכנה את עצמינו, את צאצאיו, ואת כל המשפחה, וכל החסידים), ואז התלהב הרה"ק מצאנו והתחיל להתלהב ברגלו על הארץ, וצעק בהתלהבות: 'אבער אז מ'זאל וויסן אין ווינץ אז ס'איז דא א באשעפער אויף די וועלט, האב איך אין די ערד, מיך, מיט די קינדער, מיט די משפחה, מיט אלע חסידים!' (אבל בכדי שיער בווינץ שיש בורא בעולם, יש לי באמרה - היינו לא איכפת לי כלל - מעצמי, עם צאצאי, עם כל משפחתי, ועם כל החסידים!). ולכן רק עבור אותו רופא הכניס את עצמו בסכנה זו, כדי להבטיח לו ישועה.

• שנה אחת בעת אמירת פסוקי דזמרה בשחרית של יום הכיפורים, כאשר הגיע הרה"ק מצאנו אל הפסוק "כי לה' המלוכה ומושל בגוים", התלהב עד מאד ונכנס לדבקות עצומה, והתחיל לרקוד הלך ושוב על פני בית המדרש, והיה כ"ק רבינו זי"ע אומר בלשון קדשו כי רקד: 'אזוי ווי א פויגל' (כמו ציפור), וכך המשיך בהתלהבות אש קודש למשך כשלוש שעות, עד שהמשיך בתפלתו.

• הרה"ק מבייטש זי"ע בן הרה"ק בעל אמרי נועם מדויקוב זי"ע היה חתנו של הרה"ק מצאנו. פעם אחת ביקר הרה"ק מבייטש אצל הרה"ק רבי יהושע'לע במבעלזא זי"ע, וביקש ממנו הרה"ק במבעלזא שסיפר איזה עובדה על חותנו הרה"ק מצאנו. התחיל הרה"ק מבייטש לספר ולתאר איך היה סדר עבודת הרה"ק מצאנו כאשר היה הולך אל המקוה, כאשר ידוע שהיה הרה"ק מצאנו מרבה לטבול במקוה, על אף רגלו